

การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษากรณีเส้นทางปราสาทขอม

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ASEAN Tourism Route Design Study Case

Castle Khmer Route in the Northeast Lower North

พระมหาประสิทธิ์ แก้วศรี¹, พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิจันโท²

Phramaha Prasit Kaewsri¹, Phragrusangharaksa Ekapat Abhichando²

นวลวรรณ พนัสพลฉัตร³ และลำพอง กลมกุล⁴

Nuarhnwan Punwasuponchat³ and Lumpong Klomkul⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3,4}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2,3,4}

E-mail: prasit008@gmail.com¹

Received: June 2, 2021

Revised: June 30, 2021

Accepted: June 30, 2021

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อสำรวจเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (2) เพื่อออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษาในกรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและ (3) เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษาในกรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้โดยใช้แบบขั้นตอนเชิงอธิบายและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เดินทางในเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษา: กรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ผลการวิจัยพบว่า ปราสาทสำคัญที่มีขนาดใหญ่ในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างคือ นครราชสีมาบุรีรัมย์สุรินทร์ศรีสะเกษ ได้แก่ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ กลุ่มปราสาทหินตาเมือนธม ร่องรอยศาสนิกชนต่ำผามออีแดงและมีปราสาทเชื่อมโยงกับปราสาทขอมในประเทศลาวคือปราสาทวัดภู และปราสาทนครวัด-นครธมประเทศกัมพูชา ซึ่งในด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศเหมาะสมกับการจัดทัศนศึกษาในเวลา 2 วันจึงได้นำมาสร้างเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษาในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และเพื่อให้เห็นบริบทความเต็มพ้นกันระหว่างไทยและกัมพูชาด้านอื่น ๆ ด้วยจึงได้กำหนดสถานที่สำคัญทั้งความน่าสนใจลงในเส้นทางผ่านทั้งจะนำไปสู่ปราสาทขอม ดังเส้นทางที่ออกแบบจากผลการศึกษาครั้งนี้ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ กลุ่มปราสาทตาเมือนธมผามออีแดง วัดไพรพัฒนา ตลาดช่องจอม ทั้งนี้ผู้ร่วมทดลองเส้นทางได้เรียนรู้เกี่ยวกับปราสาทเชิงอาชีวศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม อาชีพ เศรษฐกิจ ความเชื่อ ชาติพันธุ์และด้านวิถีชีวิตชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษา, เส้นทางปราสาทขอม, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

Abstract

This research project aims (1) to explore the Khmer castle route in the lower Northeast, (2) to design an ASEAN tourism route in of Khmer castles in the lower Northeast; and (3) to introduce the ASEAN Tourism Study Tour in case of Khmer castles in the lower Northeast. This project is qualitative research with in-depth interview which analysed logically details by induction and using explanatory sequential design with experienced travel experts in the ASEAN travel industry.

Findings of the research study were as follow. The main significant casties Northeastern region prevail in Nakhon Ratchasima, Buriram, Surin, and Stisaket named as Phimai Historical Park, Phanom Roong Rock Castle, Mueng Tam Stone Castle, Ta Muen Castle, remains of low relief of Pha Mo edacng cliffs, cic. These castles are similar to Khmer castie of Wat Phu in Laos, and Angkbr Wat-Angkor Thom in Cambodia. The appropriate time for tourism is two days. ASEAN Study on Khmer Castles in Lower Northeastern of Thailand have been established as an ASEAN tourism route in the Northeastern region. Order to connect other aspects in relationship of Thailand and Cambodia, it is wise to locate down the road leading to Khmer casties as designed routes as follow. Prasat Hin Pimai Roong Prasat Hin Muong Tam Ta Mucn Thom Castle Pha Mo-adaong Wat Phra Phatthana, the tial participants should have learning about the castles and ASEAN history, arts, culture, career, economy, faith, ethnicity and community lifestyle.

Keywords: ASEAN Tourism, Castle Khmer Route, The Northeast Lower North

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 ส.ค.2510 หลังจากการลงนามในปฏิญญาสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Declaration of ASEAN Concord) หรือเป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า ปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration) ประชาคมอาเซียน ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมืองและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และเมื่อการค้าระหว่างประเทศในโลกมีแนวโน้มกีดกันการค้ารุนแรงขึ้น ทำให้อาเซียนได้หันมามุ่งเน้นกระชับและขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างกันมากขึ้น ความร่วมมือของอาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ความร่วมมือเฉพาะด้าน” คือ ความร่วมมือด้านอื่น ๆ ที่มีใช้ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดย มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อในระดับภูมิภาค พัฒนาและเสริมสร้างสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในภูมิภาคให้ดีขึ้น รวมถึงลดผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจของอาเซียน ส่งเสริมและรักษาเอกลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในแต่ละ

ประเทศสมาชิก (ประชาคมอาเซียน, 2560) ซึ่งเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันในด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ก็คือ “การท่องเที่ยว” ซึ่งทัศนศึกษา

โดยรัฐบาลได้นำมาเป็นนโยบายในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจในประเทศ โดยรัฐบาลได้จัด 15 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 7 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) การท่องเที่ยวทางน้ำ (Maritime Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการแต่งงานและการฮันนีมูน (Wedding & Honeymoon Tourism) การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพ (Medical and Wellness Tourism) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (Leisure Destination) และ 8 กิจกรรมเสริม ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Green Tourism) การท่องเที่ยวยามค่ำคืน (Night Tourism) การท่องเที่ยวในธุรกิจไมซ์ (MICE Tourism) การจัดงานแสดงสินค้า (Trade Fair) การจัดกิจกรรมการตลาดระหว่างธุรกิจกับธุรกิจที่ต่างประเทศ (B2B Marketing Activity Aboard) การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Logistics) การเป็นเจ้าบ้านที่ดี (Human Resource Development) และการจัดกิจกรรมเพื่อสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Country Relationships) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงการเรียนรู้ส่งผลดีต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวทั้งของคนไทยและชาวต่างชาติ ดังที่ธัญญา พรหมบุรณย์ และนฤมล กิมภากรณ์ (2558) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมและสุขภาพในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 ของประเทศไทย : เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน ทำให้ทราบว่า ปัจจัยอิทธิพลต่อประสบการณ์ที่ดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มี 5 ประเด็นที่สำคัญ คือ ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานที่ ด้านความคุ้มค่าเงิน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านอาหารและเครื่องดื่ม และด้านบุคลากรแนะนำการท่องเที่ยว ในขณะที่ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสบการณ์ที่ดีของนักท่องเที่ยวไทย คือ ด้านความคุ้มค่าของเงิน ด้านศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านการเดินทาง/การขนส่งในพื้นที่ ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานที่ท่องเที่ยว แต่ทั้งคนไทยและต่างชาติก็ให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านการเดินทางและบริการขนส่งในพื้นที่ ได้แก่ ความสะดวกสบายและเชื่อถือได้ ความปลอดภัย คุณภาพการให้บริการ ราคาที่จ่ายบริการ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการและเป็นระบบ ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนความรับผิดชอบประสานร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ สร้างประสบการณ์และความปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน (กรมการท่องเที่ยว, 2557) จากการวิเคราะห์ลักษณะการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีความโดดเด่นหรือสิ่งที่น่าสนใจแตกต่างกัน ด้วยปัจจัยหลายด้าน เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ศาสนา แหล่งธรรมชาติ ภูมิอากาศ การเมือง เศรษฐกิจ ภาษา วัฒนธรรม ดินแดนภาพตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงมากมายด้วยแหล่งธรรมชาติและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ปราสาทหิน และวัฒนธรรมน่าสนใจ (กิตติกรรณ์ สมยศ และคณะ, 2558) หากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ร่วมกันระหว่างชาติไทยและชาติอาเซียนก็จะสามารถนำไปสู่ความเข้าใจในกันและกันได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งประเทศไทยก็จะมีแหล่งหรือเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่เกิดขึ้น ดังที่ทิวาวรรณ ศิริเจริญและนันทกานต์ ศรีปลั่ง ได้ศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยลุ่ม “เที่ยวไทลุ่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” ซึ่งได้ประยุกต์ใช้ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากข้อมูลสำคัญที่พื้นที่มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ในอำเภอหล่มเก่า เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ในเส้นทางท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านชาติพันธุ์ ด้านประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประเพณีวัฒนธรรม และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้านวิถีชีวิตและด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้นำข้อมูลมาออกแบบสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม ซึ่งได้นำผลจากการทดลองเส้นทางมาปรับปรุงคู่มือแนะนำ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม โดยใช้ชื่อว่า “เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” และพบว่าคู่มือแนะนำที่นำมาใช้สามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้ภายใน 1 วัน และสามารถรับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมได้ตามความสนใจ (ทิวารวรรณ ศิริเจริญ และนันทกานต์ ศรีปลั่ง, 2560) ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อความเข้าใจด้านอาเซียนศึกษาได้เป็นอย่างดี จะเป็นประโยชน์โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่หรือกลุ่มนักศึกษาอาเซียน เพื่อให้นักศึกษามีระดับความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพิ่มขึ้น ก็จะส่งผลต่อความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเพิ่มขึ้น (ทัศนีย์ อัครพันธ์, 2556) จึงควรให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนมากขึ้นและสร้างเจตคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงและก้าวไปสู่เวทีอาเซียนได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทำให้ผู้วิจัยและคณะมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณี เส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพราะเห็นว่า บริเวณดังกล่าวมีความเป็นมาและแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกันกับอาเซียน โดยเฉพาะกลุ่มปราสาทหินที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อที่จะออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา และสามารถนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอาเซียนศึกษาของสถาบันต่าง ๆ ที่มีศูนย์อาเซียนศึกษา หรือนักศึกษาอาเซียนที่เรียนรู้ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
- 2) เพื่อการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
- 3) เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณี เส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นและรายละเอียดที่สำคัญ ของการวิจัย มีความครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน และในการวิจัยเชิงคุณภาพก็จะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytic Induction) โดยใช้แบบขั้นตอนเชิงอธิบาย (Explanatory Sequential Design) ผู้วิจัยจะศึกษาโดยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (in depth interview) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่ม

สัมภาษณ์แบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นบุคคลที่จะให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เดินทางในเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษา กรณี เส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 10 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งใช้การสังเกตและวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกที่สร้างขึ้น จึงตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยเทคนิคสามเส้า (Methodological Triangulation) จากการให้ข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูลนำข้อมูลที่ได้อาจจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งทางกายภาพและในทางเนื้อหา พร้อมทั้งจะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบได้ซึ่งจะนำไปสู่การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลงานการวิจัย (Conclusion, interpretation and verification) ให้มีความชัดเจนเชิงรูปธรรม ด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษา กรณีศึกษา ปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นการวิจัยในพื้นที่บริเวณจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแหล่งปราสาทขอมที่สำคัญพร้อมทั้งมีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชา อันประกอบไปด้วย นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ นอกจากนั้นยังศึกษาเชื่อมโยงไปถึงปราสาทขอมในประเทศลาว คือ ปราสาทวัดภู และปราสาทนครวัด - นครธม ประเทศกัมพูชา ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อสำรวจเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ปราสาทที่มีความสำคัญขนาดใหญ่ในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ได้แก่ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ กลุ่มปราสาทหินตาเมือนธม ร่องรอยผาสลักปูนตำผามออีแดง และมีปราสาทเชื่อมโยงกับปราสาทขอมในประเทศลาว คือ ปราสาทวัดภู และปราสาทนครวัด - นครธม ประเทศกัมพูชา ซึ่งจะได้นำไปออกแบบการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษา ปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ต่อไป

เพื่อการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษากรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวในประเทศเหมาะสมกับการจัดทัศนศึกษาในเวลา 2 วันเหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษาเกี่ยวกับปราสาทขอมในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จึงได้นำมาสร้างเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษาในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และเพื่อให้เห็นบริบทความสัมพันธ์กันระหว่างไทยและกัมพูชาด้านอื่น ๆ ด้วย จึงได้กำหนดสถานที่สำคัญที่มีความน่าสนใจลงไปบนเส้นทางผ่านซึ่งจะนำไปสู่ปราสาทขอม ดังเส้นทางที่ออกแบบจากผลการศึกษา ดังนี้ ปราสาทหินพิมาย - ปราสาทหินพนมรุ้ง - ปราสาทหินเมืองต่ำ - กลุ่มปราสาทตาเมือน - ผามออีแดง - วัดไพรพัฒนา - ตลาดช่องจอม

เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษา กรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สรุปผลการศึกษาพบว่า การทดลองท่องเที่ยวเชิงอาชีวศึกษา กรณี ปราสาทขอม

ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากการศึกษาพบว่า ผู้ร่วมทดลองเส้นทาง ได้เรียนรู้เกี่ยวกับปราสาท และความเป็นอาเซียนด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านอาชีพและเศรษฐกิจ ด้านความเชื่อ ด้านชาติพันธุ์ ด้านวิถีชีวิตชุมชน จึงนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีศึกษาปราสาทขอมในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ดังนี้ ปราสาทหินพิมาย – ปราสาทหินพนมรุ้ง – ปราสาทหินเมืองต่ำ – กลุ่มปราสาทตาเมือน – ผามออีแดง – วัดไพรพัฒนา - ตลาดช่องจอม

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสำรวจเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ปราสาทที่มีความสำคัญขนาดใหญ่ในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ได้แก่ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ กลุ่มปราสาทหินตาเมือนธม ร่องรอยศาสนิกฐานันต์ผามออีแดง ซึ่งได้ผลสอดคล้องกับ อธิษฐาน ไชยเรือง (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามเส้นทางแอ่งอารยธรรมขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามเส้นทางแอ่งอารยธรรมขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ของสถานที่ท่องเที่ยว เอกลักษณ์ทางภาษา รอยอารยธรรมและการสืบทอดทางวัฒนธรรม ภายใต้ความร่วมมือจากภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาชน ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวปราสาทขอม แม้จะมีบางปราสาทอยู่บนภูเขาสูง แต่ก็พบว่า มีทางขึ้นที่สามารถเดินได้ แม้จะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งเหมาะแก่การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ทุกเพศวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับ เกศรา สุกเพชร และวรัชต์ มัยยมบุรุษ (ออนไลน์ 2560) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม สำหรับนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ กรณีศึกษา พื้นที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและชุมชนรอบ จังหวัดลำปาง โดยมุ่งเน้นกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวของเหมืองแม่เมาะควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะห้องน้ำ สถานที่พัก เส้นทาง การเดินศึกษาธรรมชาติโดยรอบบริเวณเหมืองแม่เมาะ และทุ่งดอกบัวตอง สำหรับข้อมูลที่เหมาะสมมีองค์ความรู้เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ย่อมส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนิยมมาศึกษาหาความรู้พร้อมกับ การพักผ่อนและควรแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวมสามารถใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้ได้หลายมิติมากกว่าตอบสนองนักท่องเที่ยวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เน้นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่ให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากกว่าและมีข้อมูลเชิงลึก จากการศึกษาของเกศรา สุกเพชรและวรัชต์ มัยยมบุรุษ ช่วยให้เห็นว่าเส้นทางท่องเที่ยวปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง นั้นเหมาะสมเพราะมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วนอีกทั้งยังมีแหล่งให้ข้อมูลของที่ระลึกตลอดจนถึงมีวัดทำบุญเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจได้อีกด้วยประการหนึ่ง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวในประเทศเหมาะสมกับการจัดทัศนศึกษาในเวลา 2 วันเหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษาเกี่ยวกับปราสาทขอมในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จึงได้นำมาสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษาในพื้นที่จังหวัดภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และเพื่อให้เห็นบริบทความสัมพันธ์กันระหว่างไทยและกัมพูชาด้านอื่น ๆ ด้วย จึงได้กำหนดสถานที่สำคัญที่มีความน่าสนใจลงไปบนเส้นทางผ่านซึ่งจะนำไปสู่ปราสาทขอม ดังเส้นทางที่ออกแบบจากผลการศึกษา ดังนี้ ปราสาทหินพิมาย-ปราสาทหินพนมรุ้ง-ปราสาทหินเมืองต่ำ-กลุ่มปราสาทตาเมือน-ผามออีแดง-วัดไพรพัฒนา-ตลาดช่องจอม สอดคล้องกับการศึกษาของ ห้าวหาญ ทวีแสง (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาศูนย์กลางเศรษฐกิจนิกเทบาลนครยะลา เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยศึกษาจากความคิดเห็นของผู้นำองค์กรท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ผลการศึกษาพบว่า การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ยกย่องมาตรฐานกระบวนการให้บริการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คิดแปลก แตกต่าง อย่างสร้างสรรค์ บูรณาการเทคโนโลยีช่องทางการจัดจำหน่ายให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาลักษณะทางกายภาพเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพัฒนากระบวนการส่งเสริมการตลาดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษานี้แม้จะเป็นแหล่งเรียนรู้โบราณสถานเป็นหลักแต่กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ในระหว่างทางจะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์มีจินตนาการ เกิดสุนทรียะในการท่องเที่ยว พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อาเซียนตรงตามการศึกษาของ ภัทรวดี จินดารักษ์ (2559) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พื้นที่สีเขียว ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่าการท่องเที่ยวชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจมากที่สุด คือเกิดรายได้เพิ่มขึ้น รองลงมาคือ ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สรุปผลการศึกษาพบว่า การทดลองท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณี ปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากการศึกษาพบว่า ผู้ร่วมทดลองเส้นทาง ได้เรียนรู้เกี่ยวกับปราสาทและความเป็นอาเซียนด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านอาชีพและเศรษฐกิจ ด้านความเชื่อ ด้านชาติพันธุ์ ด้านวิถีชีวิตชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ ปรัชญาพร พัฒนาผล (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี พบว่า ของการท่องเที่ยวควรเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรมเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีล้วนเป็นแหล่งรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญไว้มากมายไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะ งานช่างแขนงต่าง ๆ งานสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนั้นมีความผสมผสานกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเผยแผ่ธรรมะหรือพระพุทธศาสนาได้ด้วย ตามที่สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา (2550) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม พบว่า วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลทั้งในแง่บวกและแง่ลบต่อสังคมไทย ดังนั้นการที่จะนำวัดมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ควรตระหนักถึงผลกระทบที่วัดจะได้รับมาในภายหลัง แม้ว่าวัดจะมีบทบาทคลาดเคลื่อนไปอย่างไรก็ตาม วัดก็ยังเป็นศูนย์กลางของสังคมไทย และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ และพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

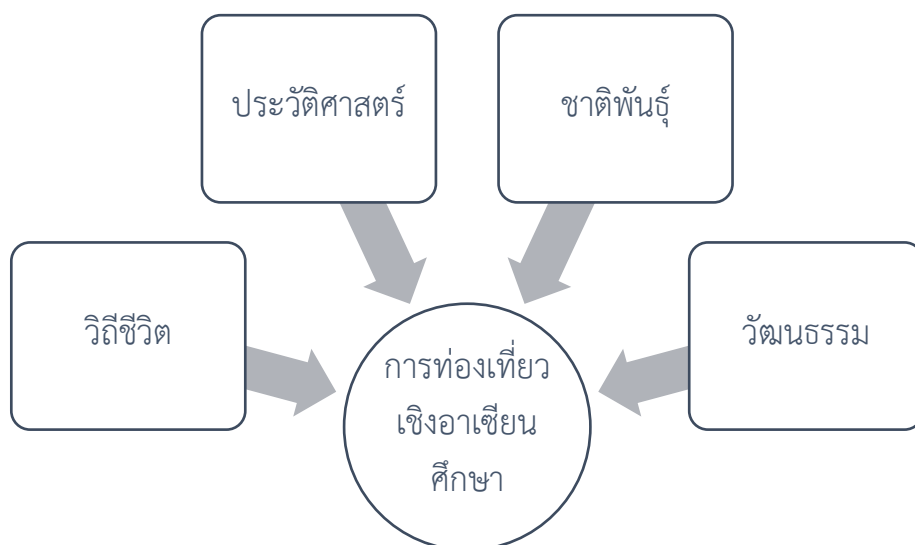

การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีศึกษาปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ ปราสาทหินพิมาย – ปราสาทหินพนมรุ้ง – ปราสาทหินเมืองต่ำ – กลุ่มปราสาทตาเมือน – ผามออีแดง – วัดไพรพัฒนา - ตลาดช่องจอม จะเป็นการส่งเสริมความเข้าใจในความเป็นอาเซียนมากยิ่งขึ้นและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นหนึ่งเดียวกันต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษากรณีเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่สำคัญ 2 ประการได้แก่ 1. โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษาในเส้นทางปราสาทขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมเส้นทางการท่องเที่ยว ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้คุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวไทยได้เป็นอย่างดี ประการที่ 2 คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีความเชื่อมโยงกันระหว่างไทยและอาเซียน ให้เห็นความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน อย่างลึกซึ้ง สร้างค่านิยมความเป็นหนึ่งเดียว สอดคล้องกับคำขวัญของอาเซียนที่ว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community) ปรากฏเป็นภาพต่อไปนี้

ภาพแสดงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยการศึกษา การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีศึกษาปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นพื้นที่จำกัดซึ่งยังมีอารยธรรมขอมโบราณอีกหลายส่วนที่น่าสนใจศึกษา จึงควรศึกษาในพื้นที่อื่นนอกจากงานวิจัยนี้ และจากผลการศึกษาที่พบว่า การท่องเที่ยวปราสาทได้เห็นวิถีชีวิตและมิติต่าง ๆ ของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้เจาะลึกลงไปมากนัก หากมีการวิจัยที่เจาะลึกวิถีชีวิต

ชุมชนในพื้นที่ชายแดนอาเซียนเพื่อพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชนอาเซียน ก็จะทำให้ได้อีกมิติใหม่ของการศึกษาและพัฒนาการศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดนโยบายการศึกษา การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา กรณีศึกษาปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า การเรียนรู้ปราสาทขอมทำให้ได้รับความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาเซียนศึกษา ในเส้นทางปราสาทขอมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2557). *แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ.2554-2558 ฉบับนี้เป็นฉบับแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *รัฐบาลประกาศอย่างยิ่งใหญ่ให้ปี 2561 เป็น “ปีท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน”*. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2560, จาก <https://thai.tourismthailand.org>
- กิตติกรณ์ สมยศ และคณะ. (2558). *การวิจัยการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วม ในชุมชนตำบลตุ้ อำเภอน่าน จังหวัดน่าน* (รายงานการวิจัย). น่าน: วิทยาลัยชุมชนน่าน.
- ทัศนีย์ อัครพันธ์. (2556). *ทัศนคติและความพร้อมของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์ต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- ทิวารรรถ ศิริเจริญ, นันทกานต์ ศรีปลั่ง. (2560). *การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม “เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 มีนาคม 2560 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์*. 472.
- ธัญญา พรหมบุรุษย์ และณฤมล กิมภากรณ์. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและสุขภาพในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 ของประเทศไทย: เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน*. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 10(1), 71-72.
- ประชาคมอาเซียน. (2560). *ประชาคมอาเซียน*. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2560, จาก <http://xn--42cle0dg2bid7g0axd4b6k.net/>
- ปรัชญาพร พัฒนาผล. (2554). *การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี*, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทรวิดี จินดารักษ์. (2559). *การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พื้นที่สีเขียว ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา. (2550). *การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา : บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม* (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.

ห้าวหาญ ทวีแสง. (2555). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาศูนย์กลางเศรษฐกิจนฤมิตรนคร
ยะลา* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อธิฐาน ไชยเรือง. (2558). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามเส้นทางแอ่ง
อารยธรรมขอมในภาพตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *วารสารบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 9(1), 64-65.

